

СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ОБЛІКОВИЙ ТА УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

MODERN INFORMATION PROVIDING INSTRUMENTS: ACCOUNTING AND MANAGEMENT ASPECT

Панасюк В.М.

доктор економічних наук, професор,
Тернопільський національний економічний університет

Valentyna Panasyuk

Doctor of Economic Sciences,
Professor of Ternopil National Economic University

У статті розглянуто сучасні підходи до формування інструментарію інформаційного забезпечення діяльності підприємств. Обґрунтовано доцільність інформаційного забезпечення діяльності підприємств та окреслено його основну мету. Визначено напрями організації інформаційної підтримки розвитку підприємств на державному рівні. Запропоновано розглядати обліково-інформаційне забезпечення як складник інтегрованої системи обліково-інформаційного управління підприємством та як систему ресурсного забезпечення. Уточнено принципи побудови інтегрованої системи обліково-інформаційного забезпечення. Здійснено групування інформаційної системи підтримки щодо прийняття управлінських рішень. Розроблено модель формування інформаційно-керуючої системи підприємств. Запропоновано використовувати уніфіковану форму ведення обліку для підприємств як державної, так і приватної форми власності. Окреслено можливість впровадження пілотного проекту зі створення інтернет-порталу, де, з одного боку, будуть висвітлені значущі та перспективні проекти, а з іншого – потенційні інвестори.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, сучасний інструментарій, обліково-інформаційна система, інформаційно-керуюча система підприємств, програмне забезпечення облікових процесів, управління, стратегічний облік.

В статье рассмотрены современные подходы к формированию инструментария информационного обеспечения деятельности предприятий. Обоснована необходимость информационного обеспечения деятельности предприятий и определена его основная цель. Рассмотрена возможность организации информационной поддержки развития предприятий на государственном уровне. Предложено рассматривать учетно-информационное обеспечение как составляющую интегрированной системы учетно-информационного управления предприятием и как систему ресурсного обеспечения. Уточнены принципы построения интегрированной системы учетно-информационного обеспечения. Осуществлена группировка информационной системы поддержки для принятия управленческих решений. Разработана модель формирования информационно-управляющей системы предприятий. Предложено использовать унифицированную форму ведения учета для предприятий как государственной, так и частной формы собственности. Определены возможности внедрения пилотного проекта по созданию интернет-портала, где, с одной стороны, будут освещены важные и перспективные проекты, а с другой – потенциальные инвесторы.

Ключевые слова: информационное обеспечение, современный инструментарий, учетно-информационная система, информационно-управляющая система предприятий, программное обеспечение учетных процессов, управление, стратегический учет.

In the article role of the information resources as the basis of informational support of the enterprise activity and driver of its strategic success is highlighted. The necessity of informational support of the enterprises' activity is substantiated and its main purpose is defined. It is marked that the effectiveness of informational support of the enterprise activity depends not only on the availability of information resources but also on the implementation of the latest informational tools of enterprise management, streamlining of accounting and informational support of the enterprise. Therefore, modern approaches to the formation of tools for information support of enterprise are reviewed. The possibility of organizing informational support for the development of enterprises at the state level is considered. In particular, it is proposed to consider accounting and informational support as a component of an integrated system of accounting and information management of an enterprise as well as a system of resource support. According to this, it was identified the need to create an Internet portal within the framework of the implementation of the regional

program of development of information infrastructure of enterprises, which is aimed at stimulating and supporting their development within the framework of regional information policy. The principles of building an integrated accounting and informational support system, such as accuracy, reliability, continuity, timeliness, efficiency, etc., have been clarified. It is noted that the concept of information, from the point of view of the functioning of enterprises, should be based on the consideration of the information that is directly involved in the relevant economic processes. The management informational support system was grouped. The model of formation of the information-management system of the enterprises is developed and its key components (database, knowledge base, innovation modeling base, and imitation modeling base) are defined. It is proposed to use a unified form of accounting for enterprises, both public and private.

Key words: informational support, modern tools, accounting and informational system, information and management system of enterprises, software for accounting processes, management, strategic accounting.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання ефективно використання інформаційних ресурсів є першочерговим завданням для успішного управління підприємством, яке спрямоване на стабілізацію фінансового стану, максимізацію балансової вартості та прибутків, забезпечення економічної безпеки й уникнення економічних загроз. Ключовим елементом інформаційного забезпечення управління діяльністю будь-якого підприємства є інформаційні ресурси, адже саме вони визначають ступінь інформаційного задоволення різного роду користувачів. Рівень проінформованості на всіх стадіях управління (збір обліково-аналітичних даних за всіма стадіями життєвого циклу) є основою його стратегічного розвитку та досягнення підприємницького успіху у вигляді додаткової вартості та прибутків. Під впливом чинників зовнішнього середовища і внутрішніх чинників формуються передумови розвитку обліково-інформаційного забезпечення управління діяльністю підприємства по мірі задоволення потреб зацікавлених користувачів. За цих умов часто спостерігається підвищення вимог до змісту, форм, терміну представлення інформації, її якості, достовірності, що приводить до суттєвого зростання обсягів інформаційних ресурсів для управління загалом.

Інформаційне забезпечення для управління діяльністю підприємства залежить не лише від наявної інформаційної бази, але й від можливостей використання новітніх інформаційних інструментів управління підприємством, упорядкування обліково-інформаційного забезпечення підприємства. Сучасним технологіям та інструментаріям інформаційного забезпечення з позицій обліку й управління діяльністю підприємства на основі обліково-інформаційних ресурсів приділяється недостатня увага як у теоретичному, так і у практичному аспектах. Вищевикладене актуалізує тематику цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дискусійні питання щодо обліково-інформаційного забезпечення для управління підприємством загалом та його елементів (бізнес-процесів) досліджували у своїх працях такі науковці, як: І.П. Босак, Л.С. Веретін, В.В. Гадін, М.П. Денисенко, О.В. Карпенко, А.І. Маркіна, С.С. Палагута, С.П. Петренко, А.А. Пилипенко, М.С. Пуш-

кар, Л.О. Терещенко, А.І. Ярогова, І.М. Яровий. Однак проблема формування інтегрованої системи обліково-інформаційного забезпечення та інформаційно-керуючої системи управління підприємством ще й досі залишається мало вивченою та потребує подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасних підходів до формування інструментарію інформаційного забезпечення та визначення комплексу заходів щодо його вдосконалення, оцінка можливостей здійснення інформаційної підтримки розвитку підприємств на державному рівні, а також запровадження уніфікованої форми ведення обліку для підприємств усіх форм власності, як державної, так і приватної.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективне використання інформаційного забезпечення спрямоване на отримання результативності в частині реалізації не тільки його повсякденних завдань, але й стратегічних цілей економічного розвитку, що потребує новітніх підходів до оцінки інформаційних ресурсів з боку їхньої доцільності та економічності. З метою посилення конкурентних позицій підприємства необхідно підвищувати рівень інформаційного забезпечення, що дасть можливість збільшити оперативність та чіткість у прийнятті управлінських рішень та стабілізації його фінансового стану.

Головною вимогою ефективної організації інформаційного забезпечення управління діяльністю підприємства є використання обліково-інформаційних ресурсів із застосуванням підходу, який базується на ідеї ресурсного циклу.

Основою інформатизації та діджиталізації суспільства в його динаміці і структурі є впровадження інформаційних технологій та створення інформації, а не тільки матеріальних цінностей. Інформаційні технології та інформація як ресурс є системоутворюючим елементом діджиталізованого та інформаційного суспільства. Це зумовлено тим, що будь-яка стадія управлінської діяльності, ринкова структура є інформаційним простором, і участь в ньому держави забезпечить максимально можливу його однорідність, ефективну систему розповсюдження інформації і запобігання появі недостовірної інформації, що може дестабілізувати ринкові механізми.

Використання та функціонування інформаційних технологій, створення інформаційних ресурсів, інформаційного ринку та інформаційного простору є найважливішим напрямом розвитку будь-якого господарюючого суб'єкта на макро-, мезо- та макрорівнях. Специфічною рисою глобального ринку інформації є те, що його стан та рівень розвитку виступають одночасно і результатом, і умовою функціонування економіки, оскільки це пов'язано з інформаційними потребами зацікавлених споживачів і з можливостями пропозиції сучасних інформаційних технологій. Такого трактування інформаційного ринку дотримується Л.С. Веретін [1]. На підставі аналізу проведених досліджень вважаємо, що доцільно розробити державну інформаційну політику, спрямовану на реалізацію дієвих заходів уповноважених державних органів для підтримки розвитку ринку інформаційних продуктів і послуг.

У ст. 6 Закону України «Про інформацію» визначено, що державна інформаційна політика – це сукупність основних напрямів і способів діяльності держави з одержання, використання, поширення та зберігання інформації. Таким чином, державна інформаційна політика є регулюючим механізмом, який спрямований на розвиток та захист інформаційного простору суспільства, та пов'язана із отриманням, накопиченням, групуванням, узагальненням, зберіганням та передачею всіх видів інформації. Такої ж позиції щодо розуміння поняття та функціональних завдань державної інформаційної політики дотримуються М.П. Денисенко, І.В. Колосов [2].

Зростання необхідності інформаційної підтримки для управління розвитком вітчизняних підприємств як на мезо-, так і на макрорівнях, на думку сучасних дослідників, потребує розроблення та реалізації регіональної програми щодо розвитку інформаційної інфраструктури підприємств, яка слугуватиме підтримці та стимулюванню їхнього розвитку в межах регіональної інформаційної політики [3]. Вважаємо, що, окрім цього, ця регіональна програма повинна базуватися на взаємодії чотирьохланкової системи “соціум – держава – бізнес – споживач”, в основі якої лежать партнерські відносини щодо напрямів розвитку інформаційної політики. Запропонована схема організації та впровадження інформаційної взаємодії підприємств із державними органами управління, об'єктами інфраструктури ринку та іншими господарськими системами дасть змогу сформувати цілеспрямовані інформаційні потоки. Така організація інформаційної політики забезпечить накопичення та концентрацію інформації в межах вищезазначеної інформаційно-аналітичної структури, визначить взаємозв'язок і системність інформаційної взаємодії, сформує передумови інформаційного забезпечення з метою розроблення стратегії сталого розвитку

для підприємств. Отже, вдосконалення системи забезпечення інформаційної взаємодії між суб'єктами господарювання шляхом створення єдиної регіональної інформаційно-аналітичної структури для підтримки сталого розвитку підприємств дасть змогу створити інформаційні ресурси з більш високою споживчою корисністю, як на регіональному рівні, так і на конкретному підприємстві.

У межах реалізації співпраці органів державної, муніципальної влади, бізнесу та розширення можливостей програми вважаємо за доцільне запровадити пілотний проект зі створення інтернет-порталу, де, з одного боку, будуть висвітлені значущі та перспективні проекти, а з іншого – потенційні інвестори. Це дасть змогу залучити інвестиції та управлінський ресурс у розвиток підприємств (бізнесу).

Передумови розвитку інформаційного забезпечення підприємств зумовили необхідність у формуванні його інформаційного простору – сукупності інформаційної бази даних обліку, економічного аналізу, контролю для підвищення рівня обґрунтованості прийняття управлінських рішень. Структура інформаційного простору суб'єктів господарювання представлена у вигляді взаємозв'язаного комплексу координат, які об'єднані в єдину інформаційну систему. Тільки їхня узгоджена робота забезпечить ефективно та конкурентоспроможне управління діяльністю підприємства.

Основним елементом в управлінні будь-якої системи є система підтримки прийняття рішень (СППР). Її призначення полягає в інформаційному та ресурсному забезпеченні підтримки і прийняття управлінських рішень через організацію відповідних аналітичних процедур, а також забезпечує довгострокову фінансово-економічну діяльність суб'єктів господарювання. Основним призначенням СППР є відображення кількісних оцінок управлінських рішень, що базуються на даних, одержаних у результаті проведення обчислювальних експериментів [4]. Інформаційні системи діяльності підприємств і підтримки прийняття рішень щодо його розвитку, на нашу думку, слід поділити на три групи:

1) інформаційні системи як основи для прийняття довгострокових рішень про стратегію розвитку підприємства (більше 1 року);

2) інформаційні системи як основа для прийняття управлінських рішень у короткотривалому періоді (менше 1 року);

3) інформаційні системи як основа для виконання управлінських рішень на адміністративному та оперативному рівнях (щоденно, щоденно, щомісячно).

Це дасть змогу створити базиси, які відображають реальні терміни (швидкість) накопичення й обробки інформації щодо прийняття управлінських рішень та визначення реального фіксованого стану на відповідний момент часу. При цьому структуризація і систематизація елемен-

тів інформаційного простору підприємств забезпечує принцип інтеграції усіх його елементів. Зазначені системи утворюють ієрархію інформаційних потоків.

Враховуючи особливості і основні відмінності інформаційних ресурсів від будь-яких інших видів ресурсів, доцільно розробляти принципові нові підходи до їхньої оцінки, базуючись на теорії інформації, теорії бухгалтерського обліку, теорії інформаційного простору та інформаційних ресурсів. Ці підходи дозволять визначити цінність інформації, а також здійснити вибір найраціональнішої системи збору, обробки облікових даних і формування на їхній основі сукупності інформаційних ресурсів підприємства. Рівень інформаційної взаємодії ринкових суб'єктів, як вважає низка авторів, а саме І.М. Яровий, Н.Б. Гальмакова, О.В. Михайлова, виражається в організації інформаційних потоків певної спрямованості та залежить від інтенсивності й ефективності трансформації накопичених знань в інформаційний фактор стійкого розвитку обліково-аналітичних систем [5].

Поява нових видів обчислювальної техніки та розвиток інформаційних технологій, а також сучасних підходів в управлінні і забезпеченні потреб адміністрації підприємства в необхідній інформації розширили сферу застосування обліку і використання обліково-аналітичної інформації. Під впливом різних чинників та в умовах взаємодії виробничо-господарських та інформаційних сфер визначається зміст та вимоги до обліково-інформаційного забезпечення управління діяльністю підприємства залежно від інформаційних потреб, що дає змогу констатувати про їхній синергетичний ефект.

Обліково-інформаційне забезпечення управління на підприємстві повинно гарантувати комплексне дослідження усіх об'єктів обліку та узагальнення їхніх даних у режимі реального часу та отримання результатів для підтримки та прийняття раціональних управлінських рішень [6]. Саме цей підхід дозволить сформувати інтегровану систему обліково-інформаційного забезпечення управління підприємством, яка включає в себе дані фінансового, управлінського та стратегічного обліку (в напрямках дотримання облікової політики), що сприятиме перспективному розвитку підприємств та уникненню банкрутства. Важливим елементом у формуванні цієї системи є принципи її побудови. До таких принципів належать:

1) принцип точності і достовірності – відсутність помилок під час формування бази даних накопиченої інформації;

2) принцип безперервності – систематичний збір, накопичення, обробка та узагальнення інформації;

3) принцип своєчасності та оперативності – пошук необхідної інформації і швидкість дослідження ринку;

4) принцип повноти та раціональності збору інформації – пошук тих подій, які можуть вплинути на рішення, що приймається на її основі, та збір необхідної інформації для формування всебічного аналізу; [7]

5) принцип економності – оптимізація витрат на отримання й обробку інформації;

6) принцип простоти – доступність у сприйнятті інформації;

7) принцип чіткості інформаційного потоку – відсутність інформаційних переважань [8].

Для систематизації інформаційних потоків, повноцінного та об'єктивного обліку важливе значення має забезпечення підприємств комп'ютерними програмами. На нашу думку, доцільно розробити уніфіковану (єдину) автоматизовану програму ведення обліку та використовувати її на підприємствах усіх форм власності.

Використання бази даних, бази знань, інноваційного та імітаційного моделювання, а також дослідження інформаційних технологій і принципів функціонування інформаційного простору суб'єктів господарювання дозволили розробити модель організації інформаційно-керуючої системи на підприємстві, яка дасть змогу забезпечити інтеграцію комплексу дій у процесі управління та усіх складників інформаційного процесу в єдиний взаємозв'язаний комплекс (рис. 1).

Використання імітаційного моделювання під час прийняття управлінських рішень дасть змогу підвищити рівень планування та бюджетування, збільшити точність планів виробництва, які розробляються з метою стратегічного управління, та допоможе окреслити потенційні можливості й перспективні напрями розвитку підприємства. Впровадження інформаційно-керуючої системи дає змогу робити інноваційне моделювання щодо впровадження наукових досліджень у практичну діяльність підприємств. Для аналізу його потенційних джерел та оцінки ризику у прийнятті управлінських рішень вважаємо за необхідне здійснювати вибір інформаційних інновацій за допомогою формування матриці ризику як складової частини процедури багатокритеріального порівняння програмних продуктів.

Розроблена інформаційно-керуюча система дасть змогу побудувати багатоступеневу ієрархічну систему доступу до управлінської інформації на основі структуризації та єдиної класифікації елементів як самої системи, так і інформаційного комплексу підприємств загалом.

Висновки з проведеного дослідження. Перспективний розвиток підприємств та їхнє ефективне функціонування в сучасному глобальному інформаційному просторі залежить нааперед від ступеня інформатизації та діджиталізації економіки, використання новітніх технологій інформаційного забезпечення для управління підприємством та з метою отримання результативності використання інформаційних ресурсів.

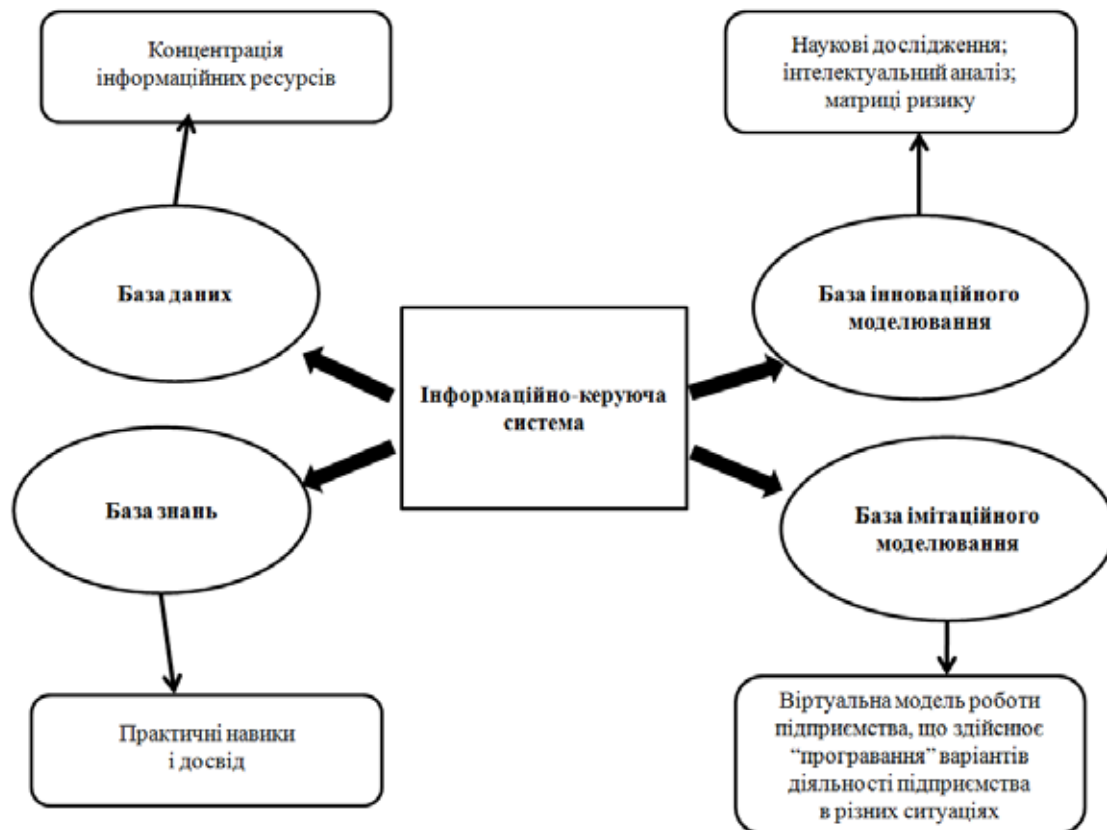

Рис. 1. Модель організації інформаційно-керуючої системи на підприємстві

Важливою передумовою для ефективною реалізації напрямів розвитку підприємства та його стабільного функціонування є використання спеціального інструментарію та принципів інформаційного забезпечення в процесі управління його виробничо-господарською діяльністю. На основі проведеного аналізу теоретичних досліджень сформовано загальний підхід та базис визначення економічного змісту та ролі інформації в розвитку підприємств.

Концепція інформації з позицій функціонування підприємств в умовах конкурентного середовища та сталого розвитку повинна базуватися на систематизації цієї інформації, яка безпосередньо бере участь у новітніх економічних та бізнес-процесах. В основі інформаційного забезпечення управління діяльністю підприємства лежить інформація, від використання якої залежить ефективність функціонування підприємства та можливість формування його потенційних інформаційних ресурсів. Виходячи з цього, здійснено групування інформаційної системи підприємства щодо прийняття управлінських рішень.

Проведене дослідження можливостей і передумов інформаційного забезпечення управління діяльністю суб'єктів господарювання зумовило необхідність створення системи формування їх інформаційного простору.

Обґрунтовано доцільність посилення інформаційної безпеки та інформаційної підтримки

для розвитку вітчизняних підприємств як на мікро-, так і на мезо- та макрорівнях. У межах реалізації державної інформаційної політики та регіональної програми розвитку інформаційної інфраструктури підприємства запропоновано створення інтернет-порталу. Цей проект повинен стати інструментом для налагодження партнерських відносин між соціумом, державою, бізнесом і споживачем.

Інформаційним забезпеченням управління діяльністю підприємств повинна стати побудована належним чином інтегрована система обліково-інформаційного забезпечення управління, яка виступає як сукупність облікової інформації, отриманої в результаті безперервної взаємодії її підсистем (фінансового, управлінського та стратегічного обліку) та сприяє прийняттю управлінських рішень на макро-, мезо- та мікрорівнях. У межах удосконалення обліково-інформаційного забезпечення запропоновано розробити уніфіковану форму ведення обліку для підприємств як державної, так і приватної форми власності.

Розвиток сучасного суспільства сприяє зростанню стрімкими темпами обсягів інформації, що використовується для управління. До того ж, функціонування вітчизняних підприємств в ринкових умовах та в умовах світової глобалізації вимагає від них мобільності й оперативності у прийнятті управлінських рішень. Недостатність та несвоєчасність відповідної інформації або її

недостовірність можуть не лише призвести до краху підприємства, а й спричинити негативні суспільні наслідки. За цих умов інформаційній системі підприємства приділяється особлива увага, оскільки вона здатна суттєво вплинути та має вагомий внесок у процесі прийняття рішень. Розроблення, прийняття і підтримка управлінських рішень є складним процесом, який базу-

ється на достовірній і всеосяжній інформації на усіх рівнях управління. Вищевикладеним підтверджується необхідність розробленої та представленої нами моделі організації інформаційно-керуючої системи для управління підприємством, від ефективності якої визначається кінцева результативність функціонування кожного підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Веретін Л.С. Інформаційне забезпечення як одна із передумов удосконалення управління продуктивністю підприємства. Ефективна економіка. 2015. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4469> (дата звернення: 01.02.2020).
2. Денисенко М.П., Колосов І.В. Інформаційне забезпечення ефективного управління підприємством. Економіка і держава. 2006. № 7. С. 19–24.
3. Маркіна І.А., Сьомич М.І., Дячков Д.В. Організаційно-економічний механізм управління інформаційним потенціалом підприємства. Економічний форум: серія економіка, 2016. № 2. С. 175–181.
4. Палагута С.С. Особливості інформаційного забезпечення управління підприємств і організацій. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 16. С. 418–421.
5. Яровий І.М., Гальмакова Н.Б., Михайлова О.В. Ефективність організації управління в інформаційній економіці. Східна Європа: економіка, бізнес та управління, 2018. № 6. С. 438–444.
6. Пилипенко А.А. Стратегічний аспект організації обліково-аналітичної підтримки антикризового управління. Актуальні проблеми економіки. 2011. № 4. С. 234–241.
7. Панасюк В.М., Ковальчук Є.К. Інформаційні ресурси в обліку та їх роль у підвищенні ефективності управління підприємством. Бухгалтерський облік контроль і аналіз. Житомир: ЖДТХ, 2011. № 3. С. 93–101.
8. Бенько М.М. Інформаційні системи і технології в бухгалтерському обліку: монографія. Київ: КНЕУ, 2010. 336 с.

REFERENCES:

1. Veretin L.S. (2015) Informatsiine zabezpechennia yak odna iz peredumov udoskonalennia upravlinnia produktyvnosti pidpriemstva [Informational support as one of the prerequisites for improving enterprise productivity management]. *Efektivna ekonomika* [Effective Economy] (electronic journal), no. 4. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4469> (accessed 01 February 2020).
2. Denysenko M.P., Kolosov I.V. (2006) Informatsiine zabezpechennia efektyvnoho upravlinnia pidpriemstvom [Information support of effective enterprise management]. *Economy and the State*, vol. 7, pp. 19–24.
3. Markina I.A., Somych M.I., Diachkov D.V. (2016) Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm upravlinnia informatsiinym potentsialom pidpriemstva [Organizational and economic mechanism for managing information potential of the enterprise]. *Economic Forum: Series Economics*, no. 2, p. 175–181.
4. Palahuta S.S. (2017) Osoblyvosti informatsiinoho zabezpechennia upravlinnia pidpriemstv i orhanizatsii [Features of management information support enterprises and organizations]. *Global and national problems of economy*, no. 16, p. 418–421.
5. Yarovyi I.M., Halmakova N.B., Mykhailova O.V. (2018) Efektyvnist orhanizatsii upravlinnia v informatsiinii ekonomitsi [Effectiveness of management organization in information economy]. *Eastern Europe: Economics, Business and Management*, no. 6, p. 438–444.
6. Pylypenko A.A. (2011) Stratehichnyi aspekt orhanizatsii oblikovo-analitychnoi pidtrymky antykrizovoho upravlinnia [Strategic aspect of organization of accounting and analytical support of crisis management]. *Actual Problems of Economics*, no. 4, p. 234–241.
7. Panasiuk V.M., Kovalchuk Ye.K. (2011) Informatsiini resursy v obliku ta yikh rol u pidvyshcheni efektyvnosti upravlinnia pidpriemstvom [Information resources in accounting and their role in improving the efficiency of enterprise management]. *Bukhhalterskyi oblik kontrol i analiz*, Zhytomyr: ZhDTKH, vol. 3. p. 93–101.
8. Benko M.M. (2010) Informatsiini systemy i tekhnolohii v bukhhalterskomu obliku [Information systems and technologies in accounting]. Monograph. Kyiv: KNEU, 336 p. (in Ukrainian)